POETUL ÎN CONCEPŢIA LUI MIHAI BENIUC

DE

AL. HUSAR

Fiu al Ardealului, al acelui Ardeal răscolit de furtuni, care a dat poeziei noastre un Coşbuc, fiu al ţării Zarandului ce-şi leagănă umbra în apele line ale Crişului Alb, purtînd pînă azi în vuietul lor ecoul legendelor răscoalei lui Horia, Mihai Beniuc aducea în anii debutului său, în revistele ardelene «Abecedar» şi «Pagini literare», o poezie a răspunderii sociale a poetului, a solidarităţii cu trecutul de luptă al poporului său :

Venisem flăcău de pe Crişuri,
Cu sufletu-n trei învelişuri,
De jale, de dor, de răscoală.
(Venisem flăcău de pe Crişuri)

Primele-i poezii, publicate în revista liceului din Arad «Laboremus» (1926), sau în «Bilete de papagal» (1928), scrise în perioada refluxului revoluţionar al stabilizării relative a capitalismului, sau cele adunate în volumul *Cîntece de pierzanie* (1938), scrise în perioada de fascizare a ţării, impuneau printr-o nouă concepţie a artei şi a rolului social al poetului :

Cînd voi izbi o dată eu cu barda,
Această stîncă are să se crape
Şi va ţîşni din ea şuvoi de ape !
Băieţi, aceasta este arta.
(Drum în sus)

Poetul venea regăsit, conturat în coordonatele vremii sale, avînd conştiinţa gravităţii profunde a mesajului său :

Am coborît din munţi şi bolovani,
Legendele lui Horia-mi curg în sînge,
În doina mea Ardealul plînge
Şi cer dreptate două mii de ani.
(E slobod să mai cînt?)

Trăind izolat, asaltat de „duşmani", într-un univers moral sterilizant, privat de afecţiune, el se declară însă „un fiu al mulţimii", „sămînţă a mulţimii", a marii mulţimi de obidiţi şi osîndiţi :

Sînt copilul unui neam sărac,
Bieți romîni ce scormonesc pămîntul,
Vor să-și facă mai comod mormîntul, —
Tare-mi este neamul ăsta drag.

(Intrare)

Avînd pe de o parte conștiința propriei individualități creatoare, el are în același timp conștiința unor relații profunde între poet și popor. Poezia lui se axează astfel pe o problematică largă. Pe de o parte, drama individualității poetului dezintegrat, inadaptabil „ordinii" sociale burgheze, cultivîndu-și orgoliul, produs al propriei izolări — eul său liric se manifestă în această etapă a creației sale printr-un grav dezacord cu epoca sa — pe de alta, drama mulțimilor care își află expresie în sufletul său.

Drama poetului, ea însăși, se înscrie pe o linie dublă. Pe de o parte, poetul privit în raport cu sine însuși, cu vocația sa, cu noțiunea de poet în esență, pe de alta în raport cu semenii săi, cu contemporanii și posteritatea.

Simulînd o totală independență de spirit, poetul își ascunde propria-i dramă înecată în adîncul dramei obștești, (sub influența concepției de viață a proletariatului, care transpare în opera sa) :

Toată vremea am rămas eu însumi,
Pe la porți domnești n-am fost milog,
N-am știut și nu pot să mă rog,
Nici n-aș vrea s-auză alții plînsu-mi.

(Intrare)

Dînd totodată expresie unor aprinse elanuri și nemăsurate ambiții de esență romantică, în poezia *Vulturul de foc* (1937), de la zborul anarhic, asaltînd cerul cu gesticulații teribiliste prin stratosferă (În jurul meu un ocean de fulgere/ Porni tăria toată pe distrugere/ Și zboară-n țăndări stele și comete / Cu trăsnete și tunete — cereștile trompete!), poetul trece la alternativa reconstrucției pașnice a unei lumi noi, în poemul *Cu sanie fără clopoței* :

De împărăția ta zbor mai departe,
Dincolo de viață și dincolo de moarte.
Pe unde n-a fost pîn-acum nimic
O lume nouă eu am să ridic.

El și-asumă astfel un rol demiurgic, în spațiile ultra-terestre, din aceeași perspectivă romantică amintind cînd de Byron, cînd de Baudelaire, cînd — mai ales — de Esenin, căruia M. Beniuc, în această etapă a creației sale, îi e de atîtea ori tributar.

Pe celălalt plan el își cîntă neliniștea, dorul de ducă (în poezia *La Sebiș ori în altă parte, 1937*) și dă glas sentimentului non-aderenței, dezacordului dintre poet și vremea în care trăiește, incapacității lui de a se fixa pe tiparele de viață burgheză, nu unor nostalgii de nomad, cum scrie Al. Piru [1]). Adîncind viziunea, în poezia sa *Trecere*, Beniuc proiectează

1) «Viața romînească», nr. 11, 1957, p. 100.

pe plan social chemarea poetului, de mesager al lumii de mîine :

Dacă gonesc din urmă nori de smoală,
Cu tunete și biciuri de lumină,
E că le vreau, pe mîne, cînd se scoală,
Copiilor, o zare mai senină.

Ezitărilor și neîncrederii lui din poezia *Indoiala bate icuri* (1937), poetul le opune încrederea în victoria sa :

Eu tot mîndru : „Nu mă tem.
Nu mă tem eu de blestem.
Vreau să fiu și am să fiu,
Am să fiu ce vreau să fiu!"

Simulînd cu tragism nepăsarea sa față de beneficiarii roadelor ostenelilor sale, poetul denunță în poezia *Miner* contradicția fundamentală din planul relațiilor sociale ale vremii și înfierează, în poezia *Jurnal*, soarta grea a poetului în societatea burgheză :

Orbecăiesc, mă-mpiedic la fiecare pas,
Mă prăbuș greu și sînger, mă-nalț și iar recad

Iar în poezia *Poeților tineri*, după ce admite că

Eminescu nu cuprinse tot în stihurile lui dumnezeești,
Durerea romînească-i mult mai mare,
Și n-o cuprinde toată nici un cîntec,

el lansează poeților tineri chemarea de a-și pune „urechea pe inima țării", ascultîndu-i „bătăile neregulate" și încheagă imaginea eroului liric, receptacul al masei, fixînd locul poetului în concepția sa — rolul său de exponent social al mulțimii, de mandatar al durerilor ei :

Ca fluxul Mării,
Cresc în mine — durerile — valuri,
Sfărîmînd în drumul lor cotropitor
Zăgazurile puse cu învăț.
Suferințele gloatei neștiutoare
Cresc în mine ca viforul.

(Poeților tineri)

În pragul unor răsturnări sociale de importanță istorică, a căror fatală scadență o presimte, poetul are în concepția sa „destinul falnic de a suna /trîmbițele morții/ Sfîrșitul veacului" și de a vesti mulțumilor flămînde „o viață nouă !"...

Instalat pe pozițiile maselor țărănești, zvîrcolite sub jugul unei exploatări seculare, poetul devine, în această etapă, vestitorul furtunii. El este organul de expresie al maselor, interpretul durerilor și aspirațiilor, al fierberii revoluționare a maselor țărănești înrobite, în stare de alarmă :

Eu însă aud în noaptea ce se lasă
Șuier de piatră pe tăiș de coasă.

Perioada de fascizare a țării, agravînd situația maselor populare prin perspectiva tîrîrii țării noastre în război, afecta poezia lui M. Beniuc în două sensuri. Într-un sens, agravînd ezitările sale, spectacolul izolării poetului în societatea burgheză, ca spre exemplu în poezia *Nu te aude nimeni* (1937), poetul văzîndu-și punțile suspendate între el și viață sau societate :

Îmi vine iar să plec și nu știu unde
Înzăpezite-s drumurile toate,
Și cerul, avalanșe de omăt
Se surpă peste lumea-ntunecată.

În alt sens, adîncind încrederea sa în prăbușirea inevitabilă a vechiului eșafodaj social. Pe aceeași idee, a previziunii unei zguduiri sociale, se axează poemul *Cele trei corăbii*, relevînd rolul maselor, forța lor creatoare pe scena istoriei, poetul — atras de năzuințele lor înălțătoare — avînd viziunea unei lumi noi, mai drepte, trainic clădită pe temeliile păcii, visul de aur al omenirii.

Reprezentativă e în acest sens poezia *Tot una-mi este* (1937), în care Beniuc formulează ideea rolului social, militant al poetului, ca exponent al țărănimii oprimate, gata de luptă. Poetul este, în această etapă a evoluției sale, un protagonist, combatant de frunte în mișcările sociale ale țăranilor. In imaginația sa, el vede crescînd în urmă-i revolta ,,cum crește grîul mîndru fără seamăn"

Ca spicele de grîu în vînt să miște
Țăranii cete-cete și să ceară
Cu freamăte ce pot furtuni să iște
Să fie ei stăpîni pe-ntreaga țară.

Volumul *Cîntece noi*, apărut în 1940, conturează imaginea unui poet militant sub influența clasei muncitoare prin care M. Beniuc se realizează de fapt ca artist. Chipul ostașului ce se întoarce din luptă, purtînd încă urmele rănilor ei (,,mărturie inima-mi de gheață și această veche lance ruptă"), devine un simbol al poetului însuși, gata să poarte cu puteri mitologice lupta cu potrivnicii poporului său :

Dar cu toate cele petrecute
Sînt în stare iarăși să încep.
Vîrf de lance, cine mi te-ascute
Și-mi aprinde vîlvătăi în piept ?
. . . .
Să vă văd balauri de sub poduri !
Iată-mă de crezuri înzăuat.
Vie-ntunecatele noroduri.
Gata sînt cu toate să mă bat.

(La drum)

Întărirea pozițiilor vîrfurilor capitalului monopolist și desființarea libertăților cetățenești în perioada dictaturii regale afectează de asemenea lira poetului. În *Perspectivă* el cîntă resorbția aripilor sale romantice, re-

ducția titanismului său la proporțiile idealului de viață burghez. E faza critică a evoluției liricii lui M. Beniuc, și a liricii noastre în general, expusă tentațiilor decadentiste în această perioadă istorică, Mihai Beniuc retractînd cu sarcasm pe poetul atît de tumultuos din primul volum.

Am devenit în fine, cu trudă, omul tip
Și pașii mei prin vreme sînt urme pe nisip.
Nu mai azvîrl cu șapca în zările-nstelate,
Mînc regulat cu oameni ce au mereu dreptate ..

Volumul *Poezii*, scris în perioada participării Romîniei burghezo-moșierești la cel de-al doilea război mondial, pleacă din izolarea și deruta poetului îndoliat de dezastrul războiului :

Voi îmbrăca în negru
De sus pînă jos
Singurătatea-mi ;
Ca luna august
Voi plînge cu jerbe de stele,

din zbuciumul omului care-și contemplă desfrunzirea morală :

Vă desfoiați, vă desfoiați
În măreția toamnei
Ultime visuri.

Poezia sa devine dramatică, gravă și sumbră, ca însăși epoca pe care o reflectă :

Inima-mi, clopot de nuntă,
Slăvește sărbătoarea veacului,
Cînd zorii desfășoară flamuri
De sînge și flăcări.

(Drumuri)

Același volum aduce expresia regăsirii poetului, a maturizării lui prin iubirea de oameni, care avea să devină predominantă în lirica sa de după 23 August 1944.

Făcîndu-și bilanțul vieții, al suferințelor și căderilor sale, în același poem, poetul are conștiința poziției și funcției sale în ceasul învolburării popoarelor și al zvîrcolirilor marii mulțimi :

Vezi, vezi
Nu-i destul să visezi...

Dar, în condițiile istorice date, el n-are puterea exercițiului rolului său social. Sub „ochii veșnic atenți ai organelor de control, cenzura burgheză și siguranța generală“, poetul își pune — cum scrie el însuși — „căluș pe coardă“, fără a-și ascunde însă durerea și revolta față de soarta țării tîrîte în război :

— Voi, trecători alăturea de vreme
Dacă auziți cum cîntecele plîng,

Să ştiţi că-n miezul muntelui adînc
Durerea romînească geme.

(Durerea romînească)

După ce în *Drumul meu* îşi manifestă încrederea în ceasul biruinţii, fără a înceta în acelaşi timp să denunţe soarta grea a poporului său cotropit, Beniuc dă în poezia *La mine-n sînge* o caldă expresie a concepţiei sale despre poet ca receptacul al durerii obşteşti :

Hei ! Fraţilor la mine-n sînge
Istoria contemporană plînge,

lărgind astfel aria eului liric la nivelul unui diapazon al epocii sale, acordînd totodată poeziei o funcţie consolatoare, un rol de remediu al durerilor marii mulţimi.

Dar de aceea, straşnica mea liră,
Nu te teme, nu te pun în cui !
Cîntul meu ca mana se resfiră
Peste jalea grea a veacului.

(Destin)

Cu aceeaşi clară perspectivă istorică şi intuiţie a viitorului, cu care în 1939 poetul scria :

Aţi priceput : Cu mii de cai putere
Se crapă zorii unei alte ere,

el scrie acum, cu aprinsă încredere în viitorul ce avea să-l confirme :

O veacuri, voi mormane de ruine,
Să mai aştept eu timpul care vine,
În purpuriu păun suit pe casă,
Cînd totul va fierbe, va arde
Şi fluturînd din steaguri şi placarde
Va lăvui biruitoarea masă ?

(Drumuri)

După 23 August autorul volumului *Un om aşteaptă răsăritul*, printre cei dintîi scriitori de la noi, se alătură clasei muncitoare care, cucerindu-şi puterea politică, smulge vechilor clase exploatatoare baza lor economică, punînd temelie noii societăţi. În 3 septembrie acelaşi an poetul dă glas bucuriei de a lua parte activă la noua viaţă a poporului său, asumîndu-şi energic, în poezia cu acelaşi titlu, rolul de „toboşar al timpurilor noi".

Un an mai tîrziu, Beniuc dă expresie chemării poetului de a cînta viaţa — lumina, nu moartea — în versuri care marchează direct noua etapă a creaţiei sale :

Cucuvaie fost-am pînă ieri,
Iar de astăzi, iată-s ciocîrlie.
— Spusu-v-am eu, domnilor boieri,
C-aşa o să fie !. . .

(Cucuvaie şi ciocîrlie)

Ceea ce-l preocupă acum pe Beniuc e noua formulă, corespunzătoare acestui mesaj, orientarea atenţiei sale spre noua viaţă a poporului său, reclamînd primenirea instrumentelor lirice ale poetului :

Pe vechile, ruginitele coarde
Cum am să cînt, să descînt
Această nouă viaţă ce arde?
(1 Mai 1945)

Anii luptelor pentru instaurarea şi consolidarea puterii populare n-au rămas fără urme în creaţia sa, în frămîntarea creatoare a poetului. Adresîndu-se poeţilor tineri, Beniuc îi îndrumă energic spre o poezie de avînt creator, angajată în problemele reale ale vieţii, în forme noi, corespunzătoare înaltei chemări a literaturii:

Poeţilor, voi fete bătrîne,
Unde vi-s rimele rare, imaginile?
(Cu pluguri trase de tractoare)

Şi — lichidînd poezia elegiacă, minoră, contemplativă, „poezia întomnatului parc şi tristelor iubiri din altă vreme" — poetul se situa ferm pe poziţiile clasei muncitoare, al cărei mers triumfal înainte luminează resursele creaţiei sale:

Lumina-n valuri peste noi se lasă.
Ca marea se deschide viaţa larg,
În luptă înaintează-ntreaga clasă
Cu vasul cu steag roşu la catarg.
(Cu pluguri trase de tractoare)

Perspectivei egotice, din prima fază a creaţiei sale, i se substituie perspectiva mulţimii, ce-şi află expresia în opera sa. Opunînd orizontului strîmt, limitat, al perspectivei egotice sau „egolatre", în orice caz autobiografice [2]), orizontul vast al perspectivei mulţimilor, poetul realizează un progres pe de o parte în direcţia clarificării viziunii artistice a realităţii, pe de alta în direcţia umanizării mesajului său.

Încă înainte de 23 August, în poezia *Arta poetică* se formulează principiile fundamentale ale concepţiei lui M. Beniuc, condiţia esenţială a poetului: integrarea sa în mase

Nu ţin să mă măsor în drum cu nime,
Să mă topesc îmi place în mulţime.

Din momentul în care poetul înlătură perspectiva egotică, în faţa ochilor săi se deschid, limpezindu-se, zările viitorului.

Dar acuma văd pe marea largă
Vis de flăcări vasul cum s-avîntă
Peste valuri negre să le spargă
Pentru mult visata pace sfîntă.

În *Coloana de atac* poetul explică saltul ideologic realizabil în fruntea maselor. Ezitărilor ce-l încercaseră odată, perspectivei neclare, oglindite în versuri ca următoarele:

Din neguri nu disting precis
Îndepărtatul roşu ţel.
Cred cîteodată că mă-nşel,
Că toate nu-s decît un vis, —

2) G. Călinescu — *Despre poezia lui M. Beniuc.* În vol. *Din literatura nouă. Studii literare.* E.S.P.L.A., 1953.

poetul le opune surprinzătoarea sa forță morală derivînd din contactul cu iureșul maselor angajate în luptă și avînd viziunea eliberării :

Dar să mă-ntorc nu mai e chip,
Vin îndărăt urmașii mulți,
Setoși, flămînzi, bolnavi, desculți,
Prin așteptarea de nisip.
Ei văd 'nainte sfînta oază
Și-ntreabă dac-o văd și eu,
Eu dau din cap și merg mereu.
În urmă-mi gloata-naintează.
(Cu fruntea răzimată-n cer)

Contactul cu masele dinamizează forța poetului, înviorează inspirația sa :

Tu, țara mea și tu, popor de jos
Mi-aprindeți iarăși vîlvătăi în piept.

În noua etapă a creației sale, conceptul de poet primește în opera lui M. Beniuc o nouă adîncime. În volumul *Mărul de lîngă drum* el lansează ideea că poezia se naște din legătura poetului cu solul patriei sale, cu toate fibrele poporului său. Mărul, simbol al roadelor și fecundității umane a poetului, devine imaginea poetului popular în concepția sa. Aceasta implică o nouă relație dintre poet și popor. Poezia devine un instrument de adîncire a iubirii de oameni, un cîntec de luptă și biruință al marii mulțimi. Între poet și mulțime se realizează de astă dată un acord ce-i conferă poetului încredere în sine, în capacitatea sa creatoare, iar poeziei o forță în plus.

Volumul *Azimă* redă conștiința identității poetului, a glasului său, cu glasul mulțimilor, expresia viabilității mesajului său, expresia forței propulsive a operei sale poetice, conștiința unității profunde dintre el și popor, în această etapă a creației sale :

Și în timp ce cînt, aud în juru-mi glasuri
Cîntînd la fel, puternice și pline
Și se-nmulțesc la drum și la popasuri,
Acoperindu-mi glasul și mi-i bine.

De aici ideea perenității operei sale, ideea supraviețuirii poetului purtător al unui mesaj generos :

Căci m-am zbătut și m-am mișcat mereu,
Cu cei de jos la bine și la greu
Și voi trăi în inima mulțimii.

Interpret al durerilor și aspirațiilor colective, poetul își leagă ferm soarta sa de aceea a mulțimilor și viața lui, strîns legată de ele, are adîncimea durerilor și aspirațiilor acestor mulțimi :

Poetul e durerea cîntătoare
Și glasul fericirii pe pămînt.
De-aceea, vezi, poetul nici nu moare
Cît fericirea nu-i biruitoare
Și cît mai sînt dureri — și încă sînt!

II

Comentînd rezultatele prezentării istorice a concepției lui M. Beniuc despre poet, remarcăm faptul că M. Beniuc ne-a dat poate cel mai bogat,

mai divers material pentru o definiție a poeziei și a rolului social al poetului în poezia noastră actuală.

Ce este poetul în concepția sa? Care e deci rolul său social?

„Vultur de foc", „toboșar" și „profet", „grădinar", „cucuvaie" sau „ciocîrlie", „vrăjitor", „vînt" (al erei comuniste, proaspăt vînt) — citînd cîteva din cele mai frecvente imagini ale poetului în opera sa. Dar este și „mărul de lîngă drum", care se împarte și se multiplică, dăruindu-se generos trecătorilor, „ștafeta marilor idei", sau „noul Midas", care a pus o mînă „Pe-o creangă noduroasă și bătrînă/ Și au apărut ciorchini de liliac/ În grădinița unui om sărac" — și este și „azimă" și „copacul strajă" și „paznic" și „poștaș" și simplu „soldat", „nor întunecat" (veghind o stea. . . culcată-n sînul lui). . .

Ceea ce înseamnă — sintetizînd — că poetul e, în concepția sa, în același timp *om*, răspunzînd unor sarcini cetățenești, militare ori civile (în ipostaza de *paznic*, *stegar* sau *soldat*), ori unor sarcini de interpret al vremii sale, de mesager al ideilor noi (în ipostaza de *toboșar* sau *poștaș*). Dar este în același timp *pasăre* („vultur de foc", „cucuvaie" sau „ciocîrlie"), în același timp pom sau copac („mărul de lîngă drum") sau element „mai dur, mai greu", — „lava Vezuviului". . .

Atîtea imagini, acoperind același concept, pot deruta. Derutează, de fapt, privite sumar, nesistematic. Dar privite în ordine, în ordinea evoluției lor, sau în dialectica lor, ele ne îngăduie o clasificare a reprezentărilor, reductibile în fond la două momente fundamentale ale concepției lui M. Beniuc despre poet. Dacă, în prima etapă a creației sale, poetul vine în funcția de „bărdaș" (izbind cu barda), de „secerător" (numai anii mei mi-i secerai), sau „cosaș", sau „roadă a cîmpului" (în ipostaza de pîine. . ., „pîine pentru cei de azi și pentru cei de mîine"), — iar uneltele sale (coasa, securea, barda sau biciul), evocînd aspecte ale muncii agricole sau virtuți ostășești și vechi nostalgii revoluționare, în versuri ce aprind vîlvătaia răscoalei, sînt uneltele muncii și luptei țăranului — și poetul ne apare ca „țăran care ară" țarina prezentului (în poezia *Tot una-mi este*), sau „pune plugul în brazdă sfîntă" (în poezia *Pieptiș*), înmormîntează „fără cruci și morminte sub brazdă o lume putredă ce moare", însăși intrarea sa în literatură avînd loc în planul vieții rurale:

Ca țăranul printre snopi de grîu,
Voi intra masiv și greu în vreme,
Cu un car cît dealul de poeme,
Murmurînd o doină, trist, molîu,

(*Intrare*)

în această etapă a creației sale, el stă pe pozițiile țărănimii exploatate, gata de luptă.

După 23 August, în condiții istorice care permit schimbarea uneltelor, poetul devine, în contact tot mai strîns cu clasa muncitoare, cu partidul ei de avangardă, un transformator de elemente. El e vrăjitorul ce a încercat să schimbe „amurgurile în zori, în aur tina", el e „noul Midas", care face „din amurg și zdrențe vechi, viață, din buruiană cuie, din cuie muguri, din șerpi brazde după pluguri". Uneltele sale predominante sînt uneltele clasei muncitoare (ciocanul și dalta etc.).

După 23 August poetul ne apare în ipostaza de faur („lumii fii meșterul, faurul"), sau de miner, — munca sa comparîndu-se cu aceea a minerului :

Se crede că noi rătăcim prin nori, prin cer.
Noi facem însă muncă de miner.
Poetu-n creierul său taie
Ca un miner pămîntu-n măruntaie.

(Poetul și minerul)

El se situează, în această etapă a creației sale, în mod conștient, pe punctul de vedere al clasei muncitoare, pe pozițiile ei :

Zvonească zgomot de motoare.
Mașini în mers, tractoare grele,
Pășească clasa muncitoare
În ritmul cîntecelor mele.

(Nu cînt eu patimile cărnii)

Care e, așadar, rolul poetului ? Care e funcția poeziei în concepția sa ?

Spre deosebire de Tudor Arghezi, care — arată Tudor Vianu[3]) — „se figurează în actul literar compunînd și semnînd", evocînd „gestul scrisului, ca act esențial", căruia „lumea-ntreagă îi apare prin analogii literare", care introduce în literatură „lumea atelierului și a îndeletnicirilor lui", lumea creației literare a poetului, care reflectează asupra muncii, asupra dotației, asupra valorii și destinației operei lui și, urmărit de reprezentările familiare ale activității lui, le proiectează asupra întregului univers", — Mihai Beniuc procedează din contră, proiectînd asupra actului literar reprezentările activității obștești, aspectele muncii maselor largi ce-și află expresie în opera sa. Uneltele sale nu mai sînt „pana", „condeiul", „hîrtia", „alfabetul", „creionul" sau „tibișirul", ca la Arghezi, ci „barda", „securea", „coasa", sau „secerea", „spada", sau „plugul" ș.a.m.d. Poetul ne-o spune el însuși, de pildă :

Nu cu penița, cu ascuțișul coasei
Îmi scriu poemele sălbatice,
Cuvintele-mi zboară de foc și de plumb
Ca gloanțele din flinte.

Sau altă dată :

Versul mi-i dur
Ca mîna pe coarnele plugului
. . . .
Cu pluguri trase de tractoare
Am arat țarina tristeții.

Trăind — alegoric — nu atît prin cuvînt, prin expresie artistică, — cît prin acțiune, el îndeplinește totdeauna o sarcină, o funcțiune, depășind prin proporții actul literar. El exercită o slujbă pe platforma de muncă a grupului social cu interesele căruia se identifică, depășind prin ecoul actelor sale, prin relația sa directă cu omul, perspectivele actului literar propriu-zis.

---

3) *T. Arghezi — poet al actului literar* «Gazeta literară», an. VII, nr. 21 (373), 19 mai 1960, p. 1—2.

La intersecția a două lumi, în condiții istorice care decid soarta patriei sale și a omenirii întregi, în raport cu orientarea sa în jocul forțelor sociale ale vremii și cu atitudinea sa în toiul luptei dintre vechi și nou, poetul joacă un rol bipolar. Diferitele-i chipuri sau ipostaze, în care apare de la o etapă la alta a creației sale, sînt reductibile în fond la două atitudini fundamentale, derivînd din aceeași formulă de bază a poetului ca exponent al mulțimilor și intereselor poporului său.

Ilustrativă e astfel poezia sa *Cucuvaie și ciocîrlie*, în care poetul apărea în ipostaza de „cucuvaie", ca un profet al prăbușirii lumii vechi, deci al morții, — în același timp anunțîndu-se cîntăreț al vieții noi, al luminii, în ipostaza de „ciocîrlie", vestind limpezimile viitoarelor zări luminoase ale vremii.

Reprezentarea aceluiași rol bipolar al poetului în concepția sa o ilustrează imaginea de „armă", „spadă", „grenadă", „fulger", „secure" izbind în „putregai" și dușmani, — în contrast cu imaginea de „măr", „azimă", „pîine" și „stea", luminînd calea celor mulți, — prin care poetul se înfățișează adeseori paralel sau simultan :

Dar de e stea, să fie stea polară
Ce-arată drum spre căutatul port ;
De-i fulger, să topească-n foc și pară
Tot ce e putred și uscat și mort.
(Fulgere și stele)

În patosul luptei dintre vechi și nou, consecvent situîndu-se de partea noului, el se pronunță vehement împotriva elementului vechi, în lichidare, relevînd chipul hidos al dușmanului, uneltirile sale antiumane, urzelile crimei și ale războaielor, secularele-i acțiuni hrăpărețe. Astfel, în ipostaza de grădinar de exemplu, curățind solul de scoici, spini, de elementele negative, el e, în același timp, eliberatorul forțelor pozitive din încleștarea oricăror opreliști în calea înfloririi chipului nou, luminos, al vieții :

Dar de mai sînt scaieți și spini prin lanuri
Și frîne prin uzine, la elanuri,
Lăsați-mă pe mine să le rup
Și să le smulg cu dinții mei de lup.

În același sens poetul ne apare în chip de soldat, ce curăță un cîmp minat, sau în ipostaza de lavă, pustiind „zbirii, cărturarii, fariseii", „nor întunecos", cu fulgere și cu potop de ploi în piept, veghind :

O stea ce lîngă sînu-mi s-a culcat
Și nu mă-ndur să o deștept.

Ostil, pe de o parte, vechii lumi putrefacte, rămășițelor ei, poetul înfierează, denunță, condamnă și execută elementul vechi, negativ, al vieții și devine un factor activ de distrugere a lumii vechi. În același timp, favorabil elementului nou, prin atitudinea sa de agent al mișcării sociale înainte, de stimulent al vremii sale, al oamenilor înaintați ai epocii, în fruntea cărora se situează, poetul devine un constructor activ al lumii de mîine. În perspectiva acestei lumi, el prevede evoluția funcției sociale a poetului în direcția unui nou mesaj luminos. Dar, în condițiile istorice date, în toiul bătăliei pentru o lume mai bună, el cultivă imaginea unui poet, care ia parte la luptă cu armele în mîini :

Veni-vor și acele zile,
Dar deocamdată nu-s civile
Cîntările-mi, ci stau sub arme,
Au de clădit și au să darme.

Diversitatea, varietatea ipostazelor aparent disparate, care reflectă chipul poetului în opera sa, se reduc deci în fond la două formule, prin care poetul iese pe de o parte în întîmpinarea elementului nou, pozitiv al vieții, îl stimulează, îi ia apărarea, îl protejează, îl antrenează într-un efort constructiv și pe de alta înfierează caracterul nefast, morbid, descompus al elementului vechi, pe care îl denunță și îl distruge. După sensul în care se orientează în dialectica luptei dintre vechi și nou, în raport cu direcțiile dezvoltării, poetul transmite la un pol al realității iubirea, la celălalt ura — iubirea cu dominantele ei (dragostea, simpatia, sau duioșia) și ura cu dominantele ei (disprețul, batjocura, răzbunarea, sarcasmul, sau dușmănia) —, prin iubire poetul ajutînd elementului nou, pozitiv, să se dezvolte, prin ură grăbind lichidarea elementului vechi, negativ. Poetul e așadar un vultur cu o aripă muiată în iubirea de oameni, cu alta în ura cea mai aprinsă, mai vehementă, mai necruțătoare. Iubirea lui se îndreaptă îndeobște spre oamenii muncii, spre „cei ce taie cărbunele în mine", spre cei ce ară, spre cei ce „piatră topesc în furnale, golesc în piatră metale" etc. Cu gîndul la ei se adresează Beniuc, firește, poetului :

Lumii fii meșterul, faurul,
Pune icoana iubirii
Mîndră să ardă ca aurul
Vatră clădind fericirii.

În același sens, în *Dragostea mea* (volumul *Trăinicie*), poetul scrie :

Pe seama poporului simplu,
Ca Șincai, bătrîn cronicar,
Purtînd adevăru-n desagă,
În inimă dragoste care
Să satur o lume întreagă.

Ura sa se îndreaptă spre vechile clase exploatatoare, spre exponenții lor, în versuri trădînd direct ascuțișul lor social :

Și cîntai și pentru clește,
Cine omul asuprește
Pe acela-n fălci mi-l strînge
Pînă dă lacrimi și sînge,

după cum de asemenea, spre exemplu în *Azimă* : „Rămas cu fața spre vrăjmași / Cu ochii-n patru și atent la pași", poetul ne asigură că : „Pot să dorm, dar nu s-adorm pe armă", sau, în alt loc : „Eu, spadă/ Nu port numai de paradă".

Situat pe o poziție fermă de clasă, indicînd obiectivele mari ale luptei, funcțiunea lui socială, poetul scria :

Nu, n-am să dorm. Voi sta pe creste strajă
Și-atîta voi cînta și descînta
Cît bube vor mai fi din vechea vrajă,
Frumoasă țară, pe făptura ta.

În același sens în care, ca mesager al timpului său, transmițînd sentința de condamnare a lumii vechi,

Sînt poștașul lumii care vine,
Am aicea un răvaș la mine
Către generațiile viitoare,
Cum că lumea veche moare,

(Drum de iarnă)

el devine, după 23 August, în *Trăinicie*, un lampadofor al veacului său, un factor activ de umanizare a viitorimii :

Fii din plin al veacului tău fiu,
Fii acela ce predă făclia
Altui veac să scapere mai viu
Și să-nalțe mai sus omenia.

În esență, deci, rolul poetului gravitează în direcția unui mesaj umanist. Funcția artei e aceea de a face pe om mai uman, mai nobil, mai bun, poezia avînd un rol pozitiv în eliberarea demnității umane, în eliberarea morală a omului descătușat pe plan social.

Fă să calce omul apăsat,
Să-și ridice fruntea fără teamă
Și să deie unde e de dat
Bun îl fă să fie mai cu seamă.

Poetul are în fond misiunea de a surprinde esența, conținutul profund, revelator al făpturii umane, imaginea omului în raport cu natura :

Apelor clocotul, mugetul,
Munților calma-nălțime,
Omului, inima, cugetul,
Prinde-le-n ritmuri și rime.

În al doilea rînd, misiunea poetului e aceea de a da un nou sens vieții, bogăție, amploare și conținut, noi perspective realității prin vis, în accepția acordată de Lenin visului, ca factor de înaripare a omului, de înălțare a vieții pe culmi :

Școlar, ori fată de mărit, ori moș
Plugar, ori muncitor de la uzină,
Cîntîndu-mă tu singur ai să coși
Un vis pe haina vieții, cu lumină.

În acest sens poetul devine exponentul cel mai direct al omului simplu, al omului stăpîn pe viață, pe forțele ei :

Cîntă omul, dacă tu ești om,
Fă vieții slugă din atom.

Lărgind perspectiva, poetul devine un exponent al poporului său și indirect, al umanității, dînd în esență expresie unui mesaj generos, înălțător :

Pune steagul muncii pe clădire,
Iar pe steag să scrii cu foc din soare
Pentru omul muncii fericire,
Pace și belșug pentru popoare.

(Fără șovăire)

Identitatea sa cu poporul, prin extensiunea circumferinței eului liric, îl leagă în același timp de toate popoarele, de umanitatea privită în ansamblu :

Eu sînt POPORUL,
Eu sînt mulțimea de POPOARE
Și simt cum crește-n mine OMENIREA
Puternică, măreață, unitară.

(Drum prin constelații)

Definind cele două coordonate ale dezvoltării poetului, impetuoasa afirmare de sine și contopirea cu omenirea [4]), Beniuc definește esența conceptului de poet, conținutul profund al acestui concept cu un fecund substrat social :

Nu-s unicul, ci unul dintre unii
Ce-n ei rezumă-n timp totalitatea
. . . .
Aici mă zbat în mijlocul naturii,
Prin care-și face loc umanitatea.

În acest sens poetul răspunde în concepția lui M. Beniuc unei necesități, prezența sa înscriindu-se în jocul forțelor sociale, care-l determină și-l promovează, care-l formează și orientează în problematica epocii lui :

Mă inventau, de cumva n-aș fi fost,
Eu sînt în secol o necesitate.

În strîns contact cu viața, poetul ia parte activă la viață, la evenimente, la istoria vie a vremii sale. Prezența sa devine o constantă, o condiție, o formă esențială a creației. În acest sens M. Beniuc scria lapidar :

A fi, acesta-ți este rostul.

Poezia devine un act de prezență, o pasionantă cronică în versuri a epocii sale. În ea-și fac loc, ca într-un letopiseț versificat, evenimentele mai de seamă ale vremii, etapele principale ale procesului marilor transformări ale epocii noastre, pagini vii de istorie contemporană. În acest sens poetul devine exponentul forțelor sociale înaintate ale vremii, devine exponentul epocii sale, un mesager al glasului ei.

De aici o trăsătură dominantă a creației lui M. Beniuc, a concepției sale despre poet, fondul ei optimist. De aici sentimentul tinereții morale, obsedante, a poetului, un adevărat leit-motiv al liricii sale după 23 August 1944 :

La tîmple mi s-a strîns părul cărunt,
Ca sarea din adîncul ocnei scoasă,
Dar tînăr sînt, același încă sînt,
Să-mbătrînesc viața nu mă lasă.

(Furtuni de primăvară)

Așa se explică firește amploarea, fecunditatea liricii sale, așa se explică oralitatea, simplitatea expresiei directe a poetului. Dar cîștigînd în întindere, opera sa pierde pe alocuri în adîncime, cărînd mult balast, mult moloz, și „reziduuri“, cum ar fi spus însuși poetul. Poezia sa nu atinge

4) Radu Popescu, în «Contemporanul», 31 ianuarie 1958, p. 3.

— adesea — înălțimea fiorului liric al vieții, al reconstrucției pașnice a țării, al realităților zilelor noastre. Atras de viața care-l solicită, fără a o adînci întotdeauna în egală măsură, — cum au arătat unii dintre criticii săi, — el publică — adesea — simple crochiuri, gribuiaje sau schițe, lăsînd să-i apară versuri mediocre, uneori regretabile, convenționale, sau neglijente, la care poetul renunță el însuși cu ușurință în volumele sale de versuri alese.

Poetul are conștiința precisă a valorii propriei sale creații, a locului ei în poezia actuală și-n evoluția liricii noastre. Poezia-i răspunde, în concepția sa, înaltei meniri de a servi drept platformă a unei etape calitativ superioare a marii poezii pe care o anunță. Ne-o mărturisește însuși poetul, cu o înaltă conștiință artistică :

Dar precum desenele din peșteri
Prevestesc stîngace pe da Vinci,
Cîntului ce moartea o va-nvinge,
Noi îi sîntem primitivii meșteri.

Ceea ce interesează în concepția sa e prezența poetului, participarea sa directă la viață, la mersul ei hotărît înainte, funcția socială, transformatoare, a cuvîntului său. Încă înainte de 23 August Beniuc scria în poezia *Tot una-mi este :*

Nu țin să-mi fie bronzul în piață,
Să-ntrebe gură-cască cine-am fost,
Aici și-acuma, cît mai sînt în viață,
Aș vrea să aibă verbul meu un rost. . .

În poezia sa *Colocviu dur* (din volumul *Călători prin constelații*), adevărată replică la *Noapte de mai* a lui Alfred de Musset, M. Beniuc lansa noua formulă a poetului legat de viață, de realitate, de pulsația ei necontenită, sintetizînd concepția sa.

Hai pleacă-n lume ! Ai curaj ! Hai zboară
Și smulge note nouă din vioară.

Pe linia marilor tradiții progresiste ale liricii noastre, Beniuc impune așadar, în concluzie, — aici e principalul său merit, — imaginea unui poet-cetățean, luptător angajat cu întreaga-i ființă în epoca sa, în dialectica epocii sale, în slujba forțelor înaintate ale vremii, pe dimensiunea socială a istoriei poporului său

НАЗНАЧЕНИЕ ПОЭТА В КОНЦЕПЦИИ М. БЕНЮКА

Краткое содержание

Исследуя основные моменты развития лирики М. Бенюка до и после 23 Августа 1944 года, автор изучает призвание поэта в концепции М. Бенюка, который в своём творчестве дал богатейший материал для определения поэзии и установления социальной роли поэта в нашей современной лирике.

Разработка этого материала с позиции марксистско-ленинской эстетики позволяет автору прийти к выводу, что разнообразие пред-

ставлений о роли поэта сводится, в основном, к двум моментам в концепции М. Бенюка. В первом этапе своего творчества поэт выступает в качестве „аргуна“, „жнеца“, „косаря“ или „урожая поля“, а его орудия (коса, топор, бич) являются орудиями труда и борьбы крестьянина (на этом этапе поэт находится на позициях бедного, эксплуатируемого крестьянства). После 23 Августа, когда исторические условия позволили замену орудий и когда поэт всё теснее сближается с рабочим классом и его партией, он становится „кузнецом“, „мастером“, преобразователем действительности. На этом этапе своего творчества поэт сознательно стоит на позициях рабочего класса.

На рубеже двух эпох, исходя из своего отношения к социальным силам в борьбе между старым и новым, поэт играет двойную роль: роль пророка падения старого мира („сова“) и, одновременно, роль певца новой жизни, света, в качестве „жаворонка“, „барабанщика нового времени“. С одной стороны, поэт враждебно относится к загнивающему старому миру, к его остаткам, клеймит старое, отрицательное в жизни, становится активным фактором в уничтожении старого мира. С другой стороны, он содействует росту нового, росту переводых людей времени, во главе которых он стоит. Поэт становится активным строителем завтрашнего мира. В зависимости от того, как ориентируется в диалектике борьбы между старым и новым, поэт передаёт на одном полюсе действительности-любовь, на другом — ненависть. Любовью он помогает новому развиваться, ненавистью ускоряет ликвидацию старого, отрицательного.

Как представитель простого человека, хозяина жизни, своей и своих сил, расширяя перспективы, поэт становится представителем своего народа и, косвенно, всего человечества. Вместо старого представления о „проклятом“ поэте появляется новое о поэте-гражданине, борце, участвующем всеми силами в борьбе своего времени на службе у передовых сил исторического периода.

LE POÈTE DANS LA CONCEPTION DE M. BENIUC

Résumé

En examinant les principales étapes dans le développement de la création lyrique de M. Beniuc, avant et après le 23 Août 1944, on tâche d'étudier la conception même du poète reflétée dans l'oeuvre de cet écrivain, qui a sans doute fourni le plus riche, le plus divers matériel pour une définition de la poésie et du rôle social du poète d'aujourd'hui.

Le commentaire de ce matériel du point de vue de l'esthétique marxiste-léniniste offre à l'auteur la possibilité de conclure que la diversité des représentations sous lesquelles se manifeste le poète dans la création lyrique de M. Beniuc, considérées dans leur évolution, se réduisent à deux moments.

Dans la première étape de la création, le poète apparaît comme : „bărdaş“ [1]), „secerător“ [2]) ou „cosaş“ [3]), ou tout bref comme „roadă a cîmpului“ [4]) ; ses outils sont la faux, la hache ou le fouet qui évoquent certains aspects du travail à la campagne, certaines vertus militaires et de vieilles

nostalgies de révolte ; ses outils sont au fond les instruments de travail et de lutte propres au paysan ; c'est que le poète se situe sur les positions de la paysannerie exploitée, prête à la lutte. Après le 23 Août 1944, dans des conditions historiques qui permettent de changer les outils, le poète devient. à la suite du contact plus suivi avec la classe ouvrière et avec son parti d'avant-garde, le „faur" [5]) ou le „miner" [6]), un vrai transformateur des éléments. Dans cette période de sa création le poète partage consciemment le point de vue de la classe ouvrière.

Au carrefour de deux mondes, suivant son attitude à l'égard des forces sociales du temps et son rôle dans la lutte entre l'ancien et le nouveau, le poète a une double fonction : celle de prophète de la chute du vieux monde („cucuvaie") [7]) et celle de chantre de la vie nouvelle, de la lumière („ciocîrlie") [8]) ou („toboșar") [9]) des nouveaux temps.

Hostile au vieux monde en décomposition, à ses vestiges, le poète flétrit ce qui est négatif dans la vie et devient un facteur actif dans la destruction de ce vieux monde. Favorable à l'élément nouveau, aux gens qui constituent l'avant-garde de l'époque, à la tête desquels se situe lui-même, le poète devient un constructeur actif du lendemain.

Selon le sens de son orientation dans la dialectique de la lutte entre l'ancien et le nouveau par rapport aux directives du développement, le poète transmet à un pôle de la société l'amour et à l'autre la haine ; par l'amour il aide à l'épanouissement de l'élément nouveau, par la haine il accélère la ruine de l'élément ancien, négatif.

Exponent des simples gens, maître de la vie et des forces de celle-ci, en élargissant la perspective, le poète devient l'exponent de son peuple et indirectement, de l'humanité, il devient l'expression même d'un message humaniste qui ennoblit. A l'ancienne conception du poète „maudit" décadent, M. Beniuc oppose l'image du poète citoyen, combattant engagé de tout son être, dans la dialectique de son époque, au service des forces d'avant-garde, suivant la dimension sociale de l'histoire de son peuple.

1) menusier, 2) moissonneur, 3) faucheur, 4) fruit des champs, 5) forgeron, 6) mineur, 7) hibou, 8) alouette, 9) clairon.